

Särskilt yttrande av sakkunniga Eva Kvist (Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset)

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) har tagit del av det presenterade förslaget till delbetänkande och kan konstatera att förbundet är av starkt avvikande mening till innehållet i materialet.

Felaktig historiebild – grundproblematik

STR-T ställer sig starkt kritisk till att Renmarkskommittén i sitt förslag till delbetänkande stöder och utvecklar den felaktiga historiebild som ligger till grund för Girjasdomens utfall. Denna historiebild byggs delvis på så kallad muntlig tradition till följd av de bevislättnader som Högsta domstolen ansåg att Girjas sameby är berättigad att få med hänvisning till ILO 169. Domen medger att ofullständigheter i utredningen om förhållandena på det aktuella området fylls ut genom rimliga antaganden.¹ Domen är tydlig med att utredningen inte medger slutsatser om huruvida det förekom andra folkgrupper på området.² Samtidigt fastställer domen att det står klart att även birkarlar och kustbönder under 1500-talet bedrev jakt och fiske i Lappland och att omfattningen för detta är oklart.³ I vilken uträkning dessa befann sig inne i landet som på aktuella området går enligt domen inte att säga. I samma punkt fastställer domen att det utav allt att döma enbart förekom samer i Lappland i stort. Domen uttrycker sig på detta sätt motsägelsefullt och det råder en klar osäkerhet kring det historiska materialet som ligger till grund för dess slutsatser. Renmarkskommittén är medveten om detta. Kommittén är i dagsläget också fullt medveten om den meänkielitalande nationella minoritetens mycket tidiga och långvariga existens, samt historiska markanvändning på berörda områden.

Renmarkskommitténs sekretariat har emottagit historiskt material från enskilda såsom utdrag av husförhörlängder från kyrkoböcker, domböcker från häradsrätter och beskrivningar från Landsarkivet i Härnösand med mera som styrker den meänkielitalande folkgruppens mycket tidiga närvaro och markanvändning i berörda områden.

¹ NJA 2020 s. 3 p. 163.

² NJA 2020 s. 3, p. 168.

³ NJA 2020 s. 3 p. 173.

Renmarkskommittén är fullt medveten om att i den pågående rättsprocess där Talma sameby väckt talan mot svenska staten, går statens företrädare JK i svaromål med att det förekommit konkurrerande markanvändning på området av en finsktalande befolkning. Renmarkskommittén känner till historieprofessor Dick Harrison som forskat om kväner, deras utbredning och förhållande till statsmakten med mera. En historia som sträcker sig från 800-talet e.Kr fram till dags dato.

Kommittén är medveten om att den meänkielitalande befolkningen ej figurerat i Sveriges rättshistoria i samma utbredning som den samiska minoriteten av den anledningen att det inte funnits konflikter som tvingat tornedalingar, kväner och lantalaiset till att ingå i rättsprocesser i samma omfattning som det funnits beträffande samerna.

Citat Dick Harrison:

Det jag argumenterar för väldigt starkt och det menar jag att jag kan leda i bevisning, det är att det här folket har en kontinuitet från järnåldern in i nutiden. Det är bara det att de har kallats för olika saker. De har fungerat på olika sätt i förhållande till svenska statsmakten. Jag tycker det är olyckligt att vi hamnar i en konfliktsituation där kvänerna framstår som ett folk som inte har några bevisbara rättigheter och inte har funnits här länge, för det har de. Det är bara det att kvänerna har inte haft en problematik som har satt agendan. Samerna har haft det.

I dag ser vi att det behöver vi göra något åt. För kvänerna har funnits här sen urminnes tid också och har därmed naturligtvis rättigheter med, vilket kan historiskt beläggas. Så jag tycker ju att det krävs en seriös diskussion där vi utgår från att det här är nånting som inte behöver vara ett problem. Alla får plats. Det gjorde de förr och det gör de i dag också.⁴

Kommittén har kännedom om avsaknaden av sammanställd historiskrivning om tornedalingar, kväner och lantalaiset på grund av mer eller mindre obefintlig finansiering av forskning om folkgruppen. Den samiska forskningen är i jämförelse med forskning om den meänkielitalande folkgruppen långt fortskriden då åtskilliga statliga miljoner har satsats under årens lopp för just samisk forskning. År 2018 om-satte Vaartoe, Centrum för samisk forskning, 11 miljoner kronor.⁵ Utöver det finns flertalet institutioner, bara i Umeå universitet, som forskar om samer. STR-T vill understryka att det faktum att staten satsat på samisk forskning, ser förbundet inte vara felaktigt, tvärtom.

⁴ https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/historieprofilen-kvanerna-borde-klassas-som-urfolk-i-sverige?fbclid=IwAR09kCCCh_wiBxI03FEeCp0Ine3LKHTFgjlqo08nJvvBMgc5howWgQafoRXI.

⁵ <https://universitetslararen.se/2019/04/18/nu-deltar-det-samiska-folket-i-forskningen/>.

Det stora felet sitter i negligeringen av den meänkielitalande folkgruppens historia och den uteblivna satsningen på forskning om den. En folkgrupp som levt och verkat på samma område som den samiska befolkningen och i samexistens med den samiska befolkningen i urminnes tid. Den framlagda historiebilden om Lappland i dag är därmed smal och selektiv. Det är också något som tydligt lyser igenom i det framtagna materialet. Källor som utredningen delvis hänvisar till bygger på samisk forskning eller historieskrivning gjord av samer, det vill säga en etnisk folkgrupp som forskar och skriver om sitt eget folks historia. Många av det presenterade förslagets källhänvisningar går till utredningar som i sin tur hänvisar till samisk forskning eller historieskrivning författad av samer. Ursprungskällorna är med andra ord framtagna genom riktad samisk forskning. Det är vida känt att ett och samma material kan tolkas och återges på olika sätt beroende på från vilken angreppsvinkel man tar sig an materialet.

Att stifta lagar med material från ensidig historisk forskning som grund är högst oansvarigt och medför konsekvenser som svenska staten kommer att behöva stå till svars för och hantera i framtiden. STR-T efterlyser denna oerhört relevanta och viktiga aspekt i kommitténs presenterade konsekvensbeskrivning.

Förbundet ställer sig förundrande till varför man i utredningen inte erkänner finska professorer och forskare genom källhänvisning till dessa. Den finska forskningen är av stor vikt och bör tillmätas relevans i utredningen då Finland och Sverige var samma land före 1809.

Den till sekretariatet inkomna historiska dokumentationen med källhänvisning från enskilda är ej presenterad för parlamentarikerna och relevanta uppgifter från materialet återges eller speglas inte i de texter som finns i förslaget till delbetänkande. Ett exempel på uppgifter av relevans som utredningen borde ha uppmärksammat är släkten Karist, vars en av ättlingarna var största lappskattelandsägare på 1600-talet. Han benämndes lapp och hans släkträd visar på att han var lantalainen, tornedaling. Han kom från Armassaari i Finland, då Ylitornio fortfarande var svenskt. Dokumentation om detta kan hittas i kyrkoböckerna, Karesuandos släkthistoria, samt Nils Arells böcker.

Benämningen lapp och tolkningen av den har en starkt betydande roll i hur det historiska materialet presenteras och vilka slutsatser som dras därav. I bland annat kyrkoböcker och rättsdokument går att avläsa hur samma person kunde byta benämning beroende på näringen man utövade. Lantalainen O-P Kuttainen som levde under 1600-talet

benämns som nybyggare i det ena målet men i det andra som lapp. Även Renmarkskommitténs utredning medger att benämningen lapp inte fullt ut är synonym med same men ändå utreds inte begreppet djupare för att säkerställa vilka människor man egentligen åsyftar och vilka rättigheterna således tillhör.

Ur Samlingsdokument 20230526:

[...] Nils Arell, som i sitt verk *Rennomadismen i Torne lappmark – markanvändning under kolonisationsepoken i framför allt Enontekis socken* skriver att det föreligger starkt stöd för antagandet att man på lokal nivå betraktade näringsfånget och graden av bofasthet, och alltså inte etnisk härkomst, som främsta grund för att klassificera en person som lapp (rennomad) eller nybyggare, och att det fanns människor som klassificerades som ”lappar” utan att tillhöra den befolkningsgrupp som vi i dag kallar sameer.

Det presenterade materialet vill peka på att nybyggena var få före 1700-talet, så få att de saknade betydelse. Det som inte tas i beaktande är att nybyggen ärvdes som oftast av äldsta sonen. Övriga i familjen levde på lappmannanärningar och betecknades således som lappar i kyrkoböckerna. Detta kan återfinnas i kyrkobokföringen för bland annat Karesuando, bevarad på Umeå universitet. Antalet nybyggen förtäljer därmed inte antalet människor tillhörande slakten och folkslaget på området. Det blir med andra ord missvisande att räkna i nybyggen.

Kommittén ska enligt utredningens direktiv uttryckligen hålla sig informerad om och beakta relevant forskning. Kommittén beaktar inte den relevanta forskningen om den meänkielitalande folkgruppen som historieprofessor Dick Harrison på Lunds universitet bedriver. Någon rimlig förklaring till varför kommittén väljer att inte göra det har inte framkommit. Kommittén beaktar inte den pågående historieforskning om den finsktalande befolkningens markanvändning som bedrivs i samband med Talmamålet.

STR-T anser att det faktum att Luleå Tekniska Universitet påbörjat forskning med så stark relevans till utredningen motiverar ett beaktande av det material som framkommer i målet utan att för den skull föregripa rättsprocessen gällande aktuellt område.

Renmarkskommittén anser att en bedömning av gällande rättsläge får utföras med stöd av antaganden kring a) vad som sannolikt skulle komma att åberopas av parterna om saken skulle komma under en domstolsprövning och b) hur en domstol skulle värdera det som

åberopas. Kommittén stöder med andra ord ett hypotetiskt resonemang för att verka proaktivt och förebygga konsekvenser. Att beakta pågående forskning om den meänkielitalande befolkningen går i linje med kommitténs beskrivna avsikter då slutsatserna av denna forskning sannolikt kan förändra den historiska bilden som kommittén driver sin tes på.

Med hänvisning till kommitténs bedömnings sätt gällande rättsläget vore det dessutom givet att den nationella minoriteten tornedalingar, som är en erkänd starkt berörd part i utredningen, inkluderas i det hypotetiska resonemanget för förebyggande av kostsamma konsekvenser. Därmed bör kommittén också beakta a) Vad en tornedaling, kvän eller lantalaisisk part sannolikt skulle komma att åberopa om saken skulle komma under en domstolsprövning och b) hur en domstol skulle värdera det som åberopas. Kommittén behöver därmed också verka proaktivt i detta avseende.

STR-T ställer sig kritisk till den ovilja och passivitet sekretariatet visat på gällande framtagande, bearbetning och beaktande av historiskt material rörande tornedalingar, kväner och lantalaiset, vars hänsyn till kultur och traditioner enligt tilläggsdirektiv (N 2021:02) ska tas. STR-T ställer sig kritisk till att utredningen marginaliserar den meänkielitalande minoritetens historiska markanvändning utan att inkludera och beakta forskning om den. Utredningen visar på att man i likhet med Girjasdomen tillämpar antaganden som delar av grunden för sin verklighetsbild.

Ur samlingsdokument 230526 kapitel 1. Sammanfattning, s. 6:

Kommittén har i likhet med Högsta domstolen i Girjas målet utgått från att Lappland var befolkat av samer redan innan nationalstaten fick sina nuvarande gränser. Det hindrar inte att andra kan ha vistats i Lappland under perioder, till exempel under handelsresor eller fiskefärder. Den samiska markanvändningen får ändå anses ha varit den dominerande.

Att utredningen inte tar avstånd från det faktafel som Girjasdomen fastställer utan snarare styrker i sin andemening domens svagt underbyggda påstående i punkt 173 är en fortsatt öppen kränkning av den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. Vid ett eventuellt justerande den 19 juni 2023 blir denna kränkning också officiell. Förbundet ser mycket allvarligt på att kommittén stöder ett gravt faktafel som marginaliserar och tillintetgör en hel folkgrupps historiska existens och som dessutom historisk forskning kan motbevisa. Renmarkskommitténs ledamöter har den 19 juni att ta ställning

till om respektive parti står bakom denna, av minoriteten upplevd, starka kränkning.

Att utredningen med vetskap om Girjasdomens faktamässiga brister, inte tar dessa på allvar utan skyndsamt driver på arbetet med att få ett bristfälligt material som följer samma linje godkänt, är i högsta grad anmärkningsvärt och oförståeligt.

STR-T ställer sig också kritisk till det tidsspänn som är valt för att begränsa utredningen kring och därmed exkludera övrig tid för fastställande av rätten till markanvändning. Bedömningen att tiden före 1500-talet inte är intressant innebär att relevant dokumentation från bland annat 1300-tal, bevarad i Riksarkivet, som visar på historiskt fastställande av rättigheter till marker för det kvänska folket, ej tas i beaktande. Bedömningen att från 1750 fram till i dag inte har betydelse för denna utredning kan också ifrågasättas. Det handlar om 270 år med händelserik historia och ökande konkurrens. En konkurrens om markerna som ligger till grund för dagens olika rättstvister, konflikter mellan folkgrupper och mellan olika intressen. En tidsperiod på 270 år är en tillräckligt lång period för att en urminnes rätt rent juridiskt ska kunna uppärbetas och förloras ett antal gånger.

Gällande lag och internationella överenskommelser

Långvarig exkludering

Den långvariga exkluderingen av den nationella minoriteten torne-dalingar, kväner och lantalaiset i Renmarkskommitténs utredning innebär att staten försämrat minoritetens möjligheter till inflytande och delaktighet i en sakfråga som i allra högsta grad berör minoriteten och därmed framledes försämrat förutsättningar för minoriteten att behålla och utveckla sitt kultur- och samfundsliv. Minoriteten har under två års tid genom skriftlig kommunikation påtalat detta för ansvarigt departement och krävt att få komma till dialog, samt krävt inkludering i såväl direktiv som i kommitténs sakkunniggrupp. Förbundet anser att staten agerat i strid mot RF 1 kap. 2 § och ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter artikel 5.

RF 1:2

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteterArtikel 5

1. Parterna åtar sig att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.

Denna fråga är framlyft till professor emeritus i internationell rätt, Ove Bring, som gett undertecknad, tillika förbundets representant i sakkunniggruppen, följande skriftliga svar:

Regeringen har först genom sitt sena tilläggsdirektiv den 16 juni 2022 inkluderat tornedalingarnas behov som nationell minoritet i Renmarkskommitténs överväganden, detta som en följd av en riksdagsskrivelse. De ursprungliga kommittédirektiven beslöts av regeringen den 20 maj 2021. Först den 23 mars 2023 har tilläggsdirektiven fått praktisk effekt genom förordnande av en tornedalsk representant bland kommitténs sakkunniga. Fördröjningen har avsevärt försämrat den ifrågavarande nationella minoritetens möjligheter att tillvarata sina intressen. Staten har därmed inte levt upp till regeringsformens krav att främja minoriteters samfundsliv och relevanta intressen (RF 1:2). Staten har därmed inte heller levt upp till Ramkonventionens motsvarande krav till förmån för personer som tillhör nationella minoriteter (Artikel 5).

Det presenterade förslaget till delbetänkande visar inte på ett hänsynstagande till den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaisets kultur och traditioner eller behov av att kunna jaga och fiska i fjällen. Den ensidiga linje, med Girjasdomen som utgångspunkt, som utredningen mekaniskt följer och det innehåll som presenteras i bilaga 3 försämrar och riskerar att helt utsläcka förutsättningar för den meänkielitalande minoriteten ovan odlingsgränsen att bibehålla och utveckla sin kultur och sina traditioner vad gäller jakt och fiske. Därmed agerar staten fortsättningsvis också i strid mot gällande lag i regeringsformen och artiklar i ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter.

Beslutsfattning utan minoritetens inflytande och delaktighet

Med hänvisning till lagen om nationella minoriteter och minoritetspråk, 5 §, anser STR-T att Renmarkskommittén genom sitt beslut om inriktning den 8 maj 2023 inte agerat lagenligt. Strukturerad dialog med minoriteten har inte ägt rum och möjlighet till inflytande i sakfrågan har inte getts minoriteten. Därmed har minoriteten gått miste om hela det resonemang som ligger till grund för förslaget till delbetänkande.

Lag (2009:724) om skydd för nationella minoriteter och minoritetspråk

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.

Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.

Förbundet anser att Renmarkskommittén kan betraktas som statlig förvaltande myndighet och att det därmed föreligger en kränkning av gällande lags 5 §.

Ändring av befolkningsproportioner

Efter Girjasdomens utfall kan i dag bekräftas att tillgången på småviltsjakt har kraftigt begränsats i det område där Girjas sameby har upplåtelseätt. Den nu beslutade inriktningen som följer samma modell kommer med stor sannolikhet påverka tillgången till småviltsjakt och därmed också ändra befolkningsproportionerna i berörda områden som bebos av de nationella minoriteterna samer och tornedalingar/kväner/lantalaiset. Detta är kommittén medveten om.

Ur Samlingsdokument 20230526, Bilaga 3, s. 535

Kommittén kan som tidigare nämnts inte heller bortse från att tillgång till småviltsjakt kan ha betydelse för var människor väljer att bosätta sig.

Den beslutade inriktningen och förslaget till delbetänkande strider mot Sveriges internationella åtaganden. Se nedan.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

Artikel 16. Parterna skall avhålla sig från åtgärder som ändrar befolkningsproportionerna i områden som bebos av personer som tillhör nationella minoriteter och syftar till att inskränka de rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention.

Ordföranden i kommittén har i en debattartikel i DN 1 juni 2023 uttryckt som följer:

I Sverige brukar lagar komma till efter att en statlig utredning lägger fram ett lagförslag till regeringen, som kan skicka det på remiss och låta lagrådsgranska det för att se till att förslaget inte strider mot grundlagarna eller Sveriges internationella förpliktelser.

Det borde ligga i kommitténs intresse att inte skicka ut ett förslag på remiss som med stor sannolikhet inte kommer att godkännas med hänvisning till de lagar och förpliktelser som innehållet strider mot.

Bristfällig konsekvensanalys och motsägelsefullhet

Att justera och godkänna ett delbetänkande med ett innehåll som strider mot grundlag och internationella förpliktelser är knappast förenligt med kommitténs uppdrag.

Ur Samlingsdokument 20230526, Kap 18, Konsekvensanalys, s. 486

När det gäller kommitténs uppdrag att redogöra för förslagens konsekvenser utifrån Sveriges internationella konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter är detta en grundläggande beståndsdel i kommitténs arbete inför en permanent reglering. Med det i beaktande bedöms den tillfälliga reglering som nu föreslås inte få några konsekvenser för Sveriges internationella konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter.

Att justera och godkänna delbetänkandet i nuläget är ett agerande emot en grundläggande beståndsdel i kommittéarbetet. Det är ett motsägelsefullt agerande. Det ovan redovisade bekräftar också att den framtagna konsekvensanalysen är bristfällig och behöver göras om.

Statens inkonsekventa beaktande av internationell konvention

Renmarkskommittén redogör i sitt förslag till delbetänkande för hur en internationell överenskommelse kan få betydelse för en stat trots att den inte är av staten ratificerad.

Ur Samlingsdokument 20230536 forts. s. 170

En internationell överenskommelse kan även få betydelse för en stat trots att staten inte har tillträtt den eller trots att överenskommelsen inte har trätt i kraft. Överenskommelsen fungerar då som bevis eller markör för en sedvanerättslig utveckling. En regel i en överenskommelse kan också ses som en precisering av en sedvanerättslig princip. På det sättet kan en stat tyckas bli folkrättsligt bunden av en regel i ett traktat fastän staten inte är part i överenskommelsen som sådan. Ett riktigare synsätt är dock att staten är bunden av sedvanerätten såsom den anses ha utvecklats.

Samspelet mellan internationella överenskommelser som Sverige inte har anslutit sig till, sedvanerätt och nationell svensk rätt kan illustreras av hur Högsta domstolen i Girjasdomen har beaktat ILO-konventionen nr 169, som Sverige inte har ratificerat. Domstolen uttalar att artikel 8 i konventionen (om att vid tillämpningen av nationell lagstiftning ska vederbörlig hänsyn tas till ett urfolks sedvänjor och sedvanerätt) uttrycker en allmän folkrättslig princip. Dessutom hänvisar domstolen till artikel 14.2 i samma konvention (om att nödvändiga åtgärder ska vidtas för att identifiera den mark som ett urfolk traditionellt bebod och ett effektivt skydd av deras äganderätt garanteras) för att motivera en viss bevislättnad för samebyn i målet.

Genom att beakta ILO 169 kunde Högsta domstolen tillämpa bevislättnader åt Girjas sameby. Bevislättnaderna för samebyn var avgörande för Girjasmålets utfall som gav samebyn upplåtelseätten till jakten och fisket på området. När STR-T år 2020 lämnade in en begäran om urfolksstatus med huvudmotivering att minoriteten uppfyller kriterierna i artikel 1 i ILO 169, valde regeringen att inte ens behandla förfrågan med hänvisning till främst att det inte fanns stöd i riksdagen för en ratificering av ILO 169. De olika bedömningarna om beaktande av icke ratificerad internationell konvention talar för inkonsekvent agerande och strider enligt STR-T:s mening emot följande paragraf i regeringsformen:

1 kap. 9 § Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

Då Renmarkskommitténs utredning strikt utgår från Girjasdomen innebär det i sammanhanget att utredningen stöder detta beaktande och således även den inkonsekventa handlingen till fördel för en minoritet men till förödelse för en annan. Det liknas vid godtyckligt beaktande av internationell konvention.

Agerande i strid mot direktiven

Enligt tidigare beskrivning gällande bristen av hänsynstagande till tornedalingarnas kultur och traditioner, samt behov av jakt och fiske, anser STR-T att Renmarkskommittén inte följer de tilläggsdirektiv som kommittén är ålagd att göra. De framtida konsekvenserna av förslaget till delbetänkande för den meänkielitalande minoriteten kommer med stor sannolikhet att vara förödande. Att staten tilldelar en ensamrätt till jakt och fiske, det vill säga två nationella minoriteters kultur och traditioner, åt endast en av dessa, som i frågan är en jävig part, kommer att verka starkt polariserande. I och med detta tar inte staten de motsättningar som i dag existerar mellan dessa folkgrupper och inom den samiska minoriteten på fullaste allvar. Det nyligen uppkomna förslaget från sekretariatet om lokal förvaltning är beroende av att samtliga parter har ett intresse av att samarbeta, föra dialog och att kompromissa. De renskötande samernas starkaste företrädande organisation, SSR, har tydligt och offentligt uttryckt i media att tiden för kompromisser är förbi. Den inställningen omöjliggör en lokal förvaltning. I förslaget om den lokala förvaltningen har inte tornedalingar inkluderats från start, trots att tilläggsdirektiven varit gällande sedan 16 juni 2022. Det är en negligering av kommitténs direktiv om hänsynstagande till tornedalingarna.

Förändring av störningsrekvisitet

Kommittén föreslår tillägg i nu befintlig rennäringslag (1971:437) en 32 a § som innebär en skärpning av störningsrekvisitet. Tillägget säger att upplåtelse till småviltsjakt och handredskapsfiske ska ske när det kan ske med endast ringa olägenhet för renskötsel. Detta innebär att den nu gällande ordalydelsen i rennäringsförordningen om att upplåtelse ska ske med förutsättning att någon olägenhet av betydelse för rennärningen inte uppkommer, inte längre skulle gälla om för-

slaget om det nya tillägget går igenom. Nyttjanderätt får då endast upplåtas om upplåtelsen kan ske med endast ringa olägenhet för renskötseln.

Innebörden i praktiken blir en ändring som gör att samebyn utan vidare kan utsläcka andras möjligheter till jakt och fiske fullständigt då en ringa olägenhet är det närmaste ingen olägenhet man kan komma och är mycket svårdefinierad. Med den kraftiga polarisering som uppkommit genom statens positiva särbehandling av en nationell minoritet parallellt med en negativ särbehandling av en annan nationell minoritet med gemensamma historiska, geografiska och kulturella nämnare så innebär den föreslagna lydelsen en överhängande risk för ett totalt utsläckande av tornedalingarnas, kvänernas och lantalaisets möjligheter till småviltsjakt och fiske. Att definitionen av ringa olägenhet görs av själva samebyn med villkoret att den är saklig och underbyggd men utan kontrollkrav ger samebyn all makt att utsläcka den rätten. I denna ordalydelse finns inget beaktande av de faktiska förhållandena de två nationella minoriteterna emellan eller de sannolika följderna som detta tillägg i lagtext kommer att få. Inget hänsynstagande av tornedalingarna enligt tilläggsdirektiven är därmed taget. Den reella förändringen blir en konkret inverkan i motsatt riktning.

Kommitténs uppdrag är enligt direktiven också att tydliggöra lagstiftningen och göra den mer lättläst samt ändamålsenlig. Olägenhet av betydelse får rimligen beskrivbara följder. En ringa olägenhet kan knappast tolkas som en olägenhet med konkreta beskrivbara följder. Detta medför att störningsrekvisitet blir mer otydligt och svårtolkat. Tillägget av ordalydelsen beträffande ringa olägenhet går därmed inte i linje med kommitténs uppdrag att förtydliga lagstiftningen.

Sametingets uteslutning av koncessionsrenskötseln

Parallellt med den parlamentariska Renmarkskommitténs arbete pågår en översyn av samebyarnas interna organisation, beslutsfattande och regler för medlemskap. Denna utredning har regeringen gett Sametinget uppdraget att genomföra. Sametinget har under två års tid arbetat med utredningen i dialog med fjäll- och skogssamebyar. Koncessionssamebyarna, inom vilka tornedalingar, lantalaiset och kväner har rätt att äga renar, har involverats först drygt 1,5 år in i utredningen

genom remissutskick med svarstid på två veckor över påsk. Uppdraget inkluderar följande:

Sametinget ska genomföra uppdraget i nära dialog med samebyarna, Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och Koncessionssamebyarnas intresseförening.⁶

Inte ett möte hade ägt rum med vare sig koncessionssamebyarna eller Koncessionssamebyarnas intresseförening fram till den 21 april 2023 med undantag för Muonio koncessionssameby. Mötet den 21 april initierades av Koncessionssamebyarnas intresseförening och koncessionssamebyar, vilka reagerat starkt på den negligierande och utslutande behandlingen av koncessionsrenskötseln i en statlig utredning som ser över lagstiftning med inverkan på samebyarnas framtida verksamhet. Under mötet framkom att Sametinget haft viss dialog med Muonio koncessionssameby. Koncessionssamebyar som uteslutits ur dialogen är kritiska till att myndigheten i sin remiss tar tydlig ställning för Muonio samebys mångåriga önskan att enligt lag bli betraktad som skogssameby. Det är en fråga som genomgått flera rättsinstanser, varav samtliga fastslagit att Muonio sameby är en koncessionssameby. Ställningstagandet från Sametinget i denna fråga visar på partiskhet hos svensk myndighet som har regeringens uppdrag att se över samebyarnas organisation i en lagstiftningsprocess. Ställningstagandet och själva frågan ingår inte i Sametingets uppdrag. Ett antal koncessionssamebyar anhöll om förlängd tid att inkomma med remissvar med anledning av exkluderingen och den korta remisstid som Sametinget gett men blev avvisade.

Renmarkskommittén ska i sitt arbete utgå från de slutsatser som Sametinget drar inom ramen för sitt regeringsuppdrag och även under utredningsarbetet ha en löpande dialog med Sametinget om hur arbetet fortskrider. Renmarkskommittén känner till Sametingets agerande i strid med direktiven för sitt uppdrag och myndighetens ställningstagande gentemot tidigare juridiskt fastställda beslut. Det torde vara i Renmarkskommitténs högsta intresse att Sametinget utför sitt uppdrag efter gällande direktiv och med opartiskhet då materialet som myndigheten tar fram ska ligga till grund för lagstiftning. Som företrädare för den tornedalska, kvänska och lantalaisiska minoriteten, vars aktivt renägande, endast är möjlig via koncessionsrenskötseln, är förbundet angelägen att veta Renmarkskommitténs in-

⁶ 2021-05-20 N2021/01633.

ställning till Sametingets hantering av koncessionsrenkötseln i sitt uppdrag, samt vilka åtgärder kommittén avser vidta.

Slutsummering

STR-T avser inte, att i detta yttrande, i mer detalj angripa det omfattande materialet som också är förslaget till delbetänkandet då det innehåller otaligt många angreppspunkter som behöver ifrågasättas, diskuteras och korrigeras, men främst för att de fundamentala delarna som utgör stommen i utredningen är fullständigt felaktiga. Ansvariga för utredningen behöver komma åt grundproblematiken med den nära inpå förvanskande historiebild av Lappland som i förslaget presenteras och med det agerande som går i strid mot befintlig lagstiftning och internationella konventioner.